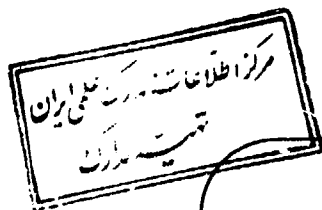

۳۱۴۹۹

۱۲۷۹ / ۹ / ۱۶

دانشگاه قم

دانشکده علوم انسانی

پایان نامه دوره کارشناسی ارشد حقوق جزا و جرم شناسی

موضوع:

قلمرو قانون مجازات اسلامی

مصوب ۱۳۷۰ در مکان

استاد راهنما:

۹۱۵۶

دکتر محمود آخوندی

استاد مشاور:

حجة الاسلام والمسلمین عادل ساریخانی

نگارنده:

شاپور آقائی

تابستان ۱۳۷۱

۳۱۴۹۹

اختصارات

آ.د.ک = آیین دادرسی کیفری

ق.م = قانون مدنی

ق.م. اصلاحی ۱۳۵۲ = قانون مجازات اصلاحی ۱۳۵۲

ق.م.ا مصوب ۱۳۷۰ = قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۷۰

چکیده

این تحقیق تلاشی است جهت تعیین قلمرو ق.م.مصوب ۱۳۷۰ در مکان، اجرای حقوق جزا بطور کلی و خصوصاً ق.م.ا در مکان مسائل دقیق و ظریفی را حادث گشته است، مادامی که جرمی در داخل قلمرو حاکمیت یک کشور رخ دهد مشکلی برای تعیین محکمه ذیصلاحیت به رسیدگی وجود ندارد و اگر هم احیاناً مسأله و یا مشکلی در این خصوص متظاهر گردد نهایتاً مراجع عالی قضائی داخلی آنرا مرتفع و دادگاه صلاحیتدار را مشخص و معین می‌کنند، تنها مسأله مهمی که در احرای قوانین جزائی داخلی وجود دارد معلوم نمودن قلمرو حاکمیت کشور است، بایستی به طور دقیق قلمرو حاکمیت را شناخت تا در اجرای اصل سرزمینی بودن قوانین جزائی موفق شد، قلمرو یک کشور بطور کلی از سه بخش عمده تشکیل شده است، خشکی، دریائی و هوائی. بعلاوه کلیه هواپیماها و کشتی‌هائی که در داخله مملکت به ثبت می‌رسند جزو قلمرو حاکمیت کشور محسوبند، فلذا هر جرمی که در این مناطق اتفاق بیفتد رسیدگی به آن در صلاحیت محاکم داخلی خواهد بود. لیکن مسأله اعمال قوانین جزائی در مکان موقعی با مشکل روبرو می‌شود که جرمی در خارج از قلمرو حاکمیت کشور توسط اتباع و یا علیه اتباع، و یا بر ضد منافع حیاتی دولت صورت بگیرد، این قسمت اجرای حقوق جزای فرامرزی را مطرح می‌سازد که بعضی از علما و دانشمندان حقوق کیفری آنرا حقوق جزای بین‌الملل خاص می‌نامند و در آن از صلاحیت‌های شخصی، واقعی و جهانی بحث می‌شود. و نباید آنرا با حقوق بین‌الملل جزائی اشتباه کرد.

زمانی که یک نفر ایرانی در خارج از قلمرو حاکمیت کشور مرتکب جرم گردد بدان سبب که حیثیت و ارزش کشور را خدشه‌دار نموده است، در مراجعت به وطن با استناد به اصل صلاحیت شخصی (جنبه مثبت آن) می‌توان وی را تحت تعقیب قرار داده و به محاکمه کشاند. وقتی که شخصی جرمی علیه منافع حیاتی کشور ایران مرتکب شود به هر طریقی که وارد قلمرو حاکمیت ایران گشت او را تعقیب و مجازات می‌کنم و ممکن است یافت شدن چنین شخصی ارادی و یا غیرارادی باشد. و نهایتاً در پاره‌ای موارد کشورها جرائمی را که بعنوان بین‌المللی معرفی شده‌اند رسیدگی می‌کنند. مثل دزدی دریائی.

کلید واژه‌ها: قلمرو، صلاحیت، صلاحیت سرزمینی، صلاحیت شخصی، صلاحیت واقعی (حمایتی)، صلاحیت جهانی.

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

۱	مقدمه
۱	بخش اول: قلمرو قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۷۰ نسبت به جرائم ارتكابی
۳	در ایران
۴	فصل اول: درون مرزی بودن قوانین جزائی
۵	مبحث اول: کلیات
۸	مبحث دوم: مفهوم صلاحیت کیفری و سرزمینی
۸	گفتار اول: مفهوم صلاحیت کیفری
۹	گفتار دوم: مفهوم صلاحیت سرزمینی
۱۱	مبحث سوم: جنبه‌ها و انواع صلاحیت سرزمینی
۱۱	گفتار اول: جنبه‌های صلاحیت سرزمینی
۱۲	گفتار دوم: انواع صلاحیت سرزمینی
۱۳	مبحث چهارم: چگونگی تشخیص محل وقوع جرم
۱۴	گفتار اول: چگونگی تشخیص محل وقوع جرم از نظر داخلی
۱۴	الف - جرم آنی
۱۴	ب - جرم مستمر
۱۵	ج - جرم اعتیادی
۱۵	د - جرم مرکب
۱۶	گفتار دوم: چگونگی تشخیص محل وقوع جرم از نظر روابط بین‌المللی
۱۷	مبحث پنجم: دلایل رجحان و نتایج اصل صلاحیت سرزمینی
۱۷	گفتار اول: دلایل رجحان اصل صلاحیت سرزمینی
۱۸	گفتار دوم: نتایج اصل صلاحیت سرزمینی
۲۰	مبحث ششم: اجرای حکم خارجی

۲۳	فصل دوم - تجزیه و تحلیل ماده ۳ ق.م.ا. مصوب ۱۳۷۰
۲۴	مبحث اول - مقصود از عبارت قوانین جزائی در ماده ۳ ق.م.ا. مصوب ۱۳۷۰
۲۶	مبحث دوم - قلمرو و زمین
۲۸	مبحث سوم - قلمرو دریایی
۲۹	گفتار اول: آبهای داخلی (ملی)
۳۰	الف - کشتی های جنگی
۳۰	۱ - جرائم ارتكابی در داخل کشتی جنگی در آبهای داخلی
۳۰	۲ - جرائم ارتكابی در خارج از کشتی جنگی در آبهای داخلی
۳۲	ب - کشتی های غیر دولتی (کشتی خصوصی) در آبهای داخلی
۳۳	گفتار دوم - آبهای سرزمینی
	الف - چگونگی اعمال صلاحیت کیفری در آبهای ساحلی از نظر حقوق
۳۵	بین الملل
۳۵	۱ - کشتی های تجارتي
۳۶	۲ - کشتی های غیر تجارتي
۳۷	ب - چگونگی اعمال صلاحیت کیفری در آبهای ساحل از نظر حقوق ایران
۳۹	گفتار سوم - منطقه نظارت یا مجاور
۴۰	گفتار چهارم - فلات قاره
۴۳	گفتار پنجم - منطقه انحصاری اقتصادی
۴۵	گفتار ششم - دریای آزاد
۴۸	الف - دزدی دریای
۴۹	ب - تعقیب فوری
۵۰	ج - کشتی های دارای تابعیت نامعلوم
۵۰	د - تجارت و حمل و نقل برده
۵۱	ه - تجارت مواد مخدر
۵۱	و - حوادث بزرگ آلودگی

۵۲	مبحث چهارم - قلمرو هوایی و فضایی
۵۴	گفتار اول - مفهوم قلمرو هوایی کشور
۵۵	الف - جرائم ارتكابی در هواپیمای خارجی
۵۶	ب - جرائم ارتكابی در هواپیمای ایرانی
۵۷	گفتار دوم - مفهوم فضا و آسمان باز در حقوق بین الملل
۵۷	الف - مفهوم فضا در حقوق بین الملل
۵۸	ب - آسمان باز
۵۸	مبحث پنجم - استثنائات جنبه اصل سرزمینی بودن قوانین جزائی
۵۸	گفتار اول: استثنائات ناشی از حقوق عمومی داخلی
۵۸	الف - استثنائات حقوق عمومی در قوانین قبل از انقلاب
۵۹	ب - استثنائات حقوق عمومی در قوانین بعد از انقلاب
۶۱	گفتار دوم - استثنائات ناشی از حقوق بین المللی و کنوانسیون‌ها
۶۱	الف - مصونیت سیاسی
۶۷	ب - مصونیت کنسولی
۶۸	گفتار سوم - کشتی‌ها و هواپیمای جنگی و غیر جنگی
	بخش دوم: قلمرو قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۷۰ نسبت به جرائم ارتكابی
	خارج از ایران
۷۰	
۷۱	فصل اول: صلاحیت‌های شخصی، واقعی و جهانی در قوانین جزائی
۷۲	مقدمه
۷۴	مبحث اول - صلاحیت شخصی در قوانین جزائی یا صلاحیت مبتنی بر ملیت
۷۵	گفتار اول - تعریف صلاحیت شخصی و ماهیت آن
۷۹	گفتار دوم - آثار و نتایج اصل صلاحیت شخصی
	گفتار سوم - صلاحیت شخصی در قانون مجازات اصلاحی ۱۳۵۲ و ق.م.ا
۸۰	مصوب ۱۳۷۰
۸۰	الف - صلاحیت شخصی در ق.م.ا اصلاحی ۱۳۵۲
۸۱	ب - صلاحیت شخصی در ق.م.ا مصوب ۱۳۷۰

۸۴	مبحث دوم - صلاحیت واقعی یا حمایتی در قوانین جزائی
۸۴	گفتار اول - تعریف و سیر تاریخی صلاحیت واقعی
۸۴	الف - تعریف صلاحیت واقعی
۸۵	ب - سیر تاریخی صلاحیت واقعی
۸۵	گفتار دوم - صلاحیت واقعی در ق.م. اصلاحی ۱۳۵۲ و ق.م. مصوب ۱۳۷۰
۸۵	الف - صلاحیت واقعی در ق.م. اصلاحی ۱۳۵۲
۸۶	۱ - جرائم مضر به نظام سیاسی کشور
۸۹	۲ - جرائم مضر به اعتبار کشور
۸۹	۳ - جرائم مضر به نظام اقتصادی کشور
۸۹	ب - صلاحیت واقعی در ق.م. مصوب ۱۳۷۰
۹۰	مبحث سوم - صلاحیت جهانی در قوانین جزائی
۹۰	گفتار اول - کلیات
	گفتار دوم - انواع جرم بین‌المللی
۹۴	الف - تعریف جرم بین‌المللی ذاتی
۹۴	ب - تعریف جرم بین‌المللی عرضی (قراردادی)
۹۶	گفتار سوم - صلاحیت جهانی در ق.م. اصلاحی ۱۳۵۲ و ق.م. مصوب ۱۳۷۰
۹۶	الف - صلاحیت جهانی در ق.م. اصلاحی ۱۳۵۲
۹۷	ب - صلاحیت جهانی در ق.م. مصوب ۱۳۷۰
۹۹	فصل دوم: استرداد مجرمین
۱۰۰	مبحث اول - کلیات
۱۰۱	گفتار اول - تعریف استرداد از نظر لغوی و اصطلاحی و سابقه موضوع
۱۰۱	الف - استرداد در لغت و اصطلاح حقوقی
۱۰۱	ب - تاریخچه استرداد
۱۰۴	گفتار دوم - منابع استرداد
۱۰۵	مبحث دوم - شرایط و ویژگیهای ماهوی استرداد مجرمین
۱۰۶	گفتار واحد: شرایط ماهوی استرداد مجرمین

۱۰۶	الف - دولی که صلاحیت تقاضای استرداد دارند
۱۰۷	ب - ویژگی اجباری و اختیاری استرداد مجرمین
۱۰۸	ج - در مواردی که چند دولت با هم تقاضای استرداد متهم یا مجرمی را بنمایند
۱۰۸	د - اصل اختصاصی بودن استرداد
۱۰۹	مبحث سوم - افراد و جرائم قابل استرداد و غیر قابل استرداد
۱۰۹	گفتار اول - افراد و جرائم قابل استرداد
۱۱۱	گفتار دوم - جرائم غیر قابل استرداد
۱۱۶	مبحث چهارم - شرایط شکلی استرداد
۱۱۹	نتیجه گیری نهائی
۱۲۵	چکیده انگلیسی
۱۲۶	منابع و مأخذ
۱۳۰	ضمائم
	ضمیمه شماره ۱۳۱۱
۱۳۷	ضمیمه شماره ۲

تقدیر و تشکر از:

استاد گرانقدرم، جناب آقای دکتر محمود آخوندی که افتخار شاگردی
ایشان نصیب شد و از راهنمایی‌های بی‌دریغ او بهره‌مند گشتم.
و همچنین استاد عزیز و ارجمندم جناب حجة الاسلام والمسلمین
عادل ساریخانی که با نقطه نظرات خود موجبات پربارتر شدن این پایان‌نامه
را فراهم آوردند.

تقدیم به:

مادرم: که محبت و همراهی او فراموش نشدنی است.

همسرم: که صبوری و همدلی او وصف ناشدنی است.

مقدمه:

اصولاً، قوانین جزائی از خصوصیت درون مرزی برخوردارند و تمام ساکنین کشور را اعم از تبعه و بیگانه در بر می‌گیرند، این ویژگی قوانین کیفری، یکی از اصول مهمی است که در قوانین اکثر ممالک جهان رعایت شده است و به اصل صلاحیت سرزمینی معروف می‌باشد. رسیدگی به جرائم ارتكابی داخل قلمرو و حاکمیت هر کشور با استناد به این اصل در صلاحیت قوانین و محاکم داخلی خواهد بود. هیچ کشوری نمی‌تواند چنین حقی را از دولتهای دیگر سلب نماید، چه حق حاکمیت مستقل و مساری برای همه دول بطور یکسان وجود دارد و این حاکمیت به آنها اجازه می‌دهد که مسؤول نظم و آرامش و حفظ انتظامات مملکتی خود باشند.

اصل بر آن است که قلمرو قوانین جزائی کشور جمهوری اسلامی ایران محدود به سرحدات جغرافیایی آن باشد و جرائم ارتكابی خارج از قلمرو حاکمیت ایران را شامل نگردد، مگر آنکه شرایط مقرر در مواد ۵ الی ۸ ق.م.ا.مصوب ۱۳۷۰ موجود باشد. واقعیت آنست که تمام جرائمی که دولت ایران ذیصلاحیت در رسیدگی آنهاست در داخل مملکت ایران اتفاق نمی‌افتد بلکه در پاره‌ای اوقات جرائمی در خارج از قلمرو حاکمیت ایران اتفاق می‌افتد که ایران صالح به رسیدگی می‌باشد و این به معنی نفی حاکمیت کشور محل وقوع جرم نخواهد بود بلکه بدان سبب است که جرم ارتكابی توسط اتباع ایران یا علیه منافع حیاتی آن ارتكاب یافته است.

اصل محلی بودن قوانین جزائی دارای دو جنبه مثبت و منفی می‌باشد، جنبه مثبت آن یعنی اینکه قوانین جزائی ایران نسبت به همه ساکنین کشور قابل احراست و استثنائاتی نیز دارد. جنبه منفی بدان معناست که قوانین جزائی نسبت به هیچ یک از جرائم خارج از کشور قابلیت اعمال ندارد. و در اینجا نیز مستثنیاتی به چشم می‌خورد که در واقع همان اصل صلاحیت شخصی، واقعی و جهانی می‌باشند که در مواد ۵، ۶، ۷، ۸ ق.م.ا. آمده‌اند. فلذا با توجه به آنچه گذشت، این پایان‌نامه،

مشمول بر دو بخش خواهد بود، که در بخش نخست آن به قلمرو ق.م.ا مصوب ۱۳۷۰ نسبت به جرائم ارتكابی در ایران پرداخته شده است و بخش دوم آن به قلمرو قانون مذکور به جرائم ارتكابی خارج از ایران اختصاص دارد. که بخش اول از دو فصل و بخش دوم نیز از دو فصل تشکیل شده است.

بخش اول

قلمرو ق.م.ا. مصوب ۱۳۷۰ نسبت به
جرائم ارتكابی در ایران

فصل اول

درون مرزی بودن قوانین جزائی

▣ مبحث اول: کلیات

▣ مبحث دوم: مفهوم صلاحیت کیفری و سرزمینی

▣ مبحث سوم: جنبه‌ها و انواع صلاحیت سرزمینی

▣ مبحث چهارم: چگونگی تشخیص محل وقوع جرم

▣ مبحث پنجم: دلایل رجحان و نتایج اصل صلاحیت سرزمینی

▣ مبحث ششم: اجرای حکم خارجی